

којом се поменути Петар Савин обавезује исплатити Трифуну Паскалову 111 перпера (I, 298).

Паскал Мартолов биће родоначелник породице Пасквали. Паскал је био властелин, иначе не би могао бити ратни заповједник и судија которски. Био је истакнут, а вјероватно и школован. У његово вријеме, највише су се истицале которске породице: Бућа, Бизанти, Болица и Драго. Пасквали као братство тада се нигдје не помињу у которским списима. Пасквали ће бити познати тек крајем XIV и у XV вијеку; и уздићи се до угледа поменуте четири породице. Марго (Маргоције) Трифунов Пасквали био је редовни судија 1396—7. Потврдио је, као што смо видјели, онај уговор између Марка Маркова или (Маргова), синовца Груба протовестијара и браће Радиновић. Марго Трифунов је, без сумње, унук Паскала Мартолова. Помиње се врло често у которским списима као угледна личност. Исто тако и његов син Добрушко, који је био судија 1436 (књ. VI), као и други син Трифун 1442 (VII). Године 1419 био је судија Трифун Пасквали, заједно с Николом Болицом и Иваном Трифуновим Бућом. Налазимо га и у *Законским споменицима*, сабра-ним од Ст. Новаковића (стр. 2). Тада је то коначно утврђено презиме. При свечаној предаји Котора млетачким властима (1420), међу бројном властелом которском помиње се и Грубе Маринов Пасквали (III, 430), као и у штампаном Статуту которском (стр. 339). Биће то синовац Трифуна Пасквали, унук Марга.

Као што се види у породици Пасквали традиционална су имена Пасквал, Марго и Грубо (Грубеша, Грубац), као што су, на пр., код породице Драго имена: Драго, Лука, Марко, а код Бућа: Никола, Михаило, Трифун. Поред других чињеница, и то доприноси увјерењу да је Душанов протовестијар Грубо био из породице Пасквали, коју ће највише прославити Људевит Пасквали, знаменити хуманистички пјесник прве половине XVI вијека.

Иво Стјепчевић и Ристо Ковијанић

ПАХОМИЈЕ „ОТ ЦРНИЈЕ ГОРИ ОТ РЕКЕ“

Први фактор Штампарије Божидара Вуковића у Венецији био је јеромонах Пахомије, који је у поговорима књига најпре истицао да је „от Црније Гори от Реке“, а доцније стављао да је „от остров диоклитискога језера“. Ил. Руварац (у *цетињској Просвјети* II, 1893/94, 424) домишљао се да је Пахомије био са

Кома, острва на Скадарском Језеру. „Цркву комску“ су подигли Црнојевићи. Њу је Иван Црнојевић приложио Цетињском манастиру (Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 1858, 533). Што се тиче Реке, објаснио сам (у Историским записима VI, 1950, 264) да је то Ријека Црнојевића, одн. Ријечки град, који је, како каже П. Шобајић, „у новије време прозван Обод“ (Народна енциклопедија III, 1928, 775). Кад је Штампарија Црнојевића пренета са Цетиња у Ријечки град (Обод), у њој је радио Пахомије. По престанку рада у Штампарији Пахомије је прешао на Ком. Одатле је отишао у Венецију да се прими посла код Божидара Вуковића.

У овом малом прилогу желим да још нешто проговорим о Пахомијевом називу „от Црније Гори от Реке“. Црна Гора није исто што и Зета. Управник Штампарије Црнојевића, јеромонах Макарије, док је био у Зетској држави и док је радио за владе „војводе Зете господина“ Ђурђа Црнојевића и за време митрополита зетског Вавиле, наглашавао је да је „от Црније Гори“. Тиме је хтео да каже из кога је краја Зетске државе. Кад је стишао у Влашку и тамо отворио прву влашку штампарију, није помињао Црну Гору. То је сасвим појмљиво. В. Јагић није имао права што је у томе видео доказ против идентификовања штампара Макарија из Влашке са Макаријем „от Црније Гори“ (Der erste Cetinjer Kirchendruck I, 1894, 6). У Влашкој би Макарије могао да истиче само Зету, „земљу Црнојевића“ (како је назива у своме малом географском саставу, који је написао између децембра 1526 и јула 1528 год., у доба када је био игуман хиландарски — в. Историски записи II, 1948, 4). Ријека Црнојевића је припадала Црној Гори. Пахомије бележи да је „от Црније Гори“, па онда још ближе одређује да је „от Реке“. Црну Гору је очевидно помињао због тога што је то чинио и Макарије, чији су штампарски послови били на гласу (његова штампа per tuto ega laudata et apreciata — по речима дубровачког латинског канцелара Луке Примојевића из 1514 год., в. Гласник Скопског научног друштва XIX, 1938, 133), а Ријеку је навео свакако због тога што је у њој некада била славна Штампарија, у којој је он стекао своју штампарску вештину.

Пахомије пише Река, а не Ријека. То чини стално. Увек употребљава слово е, а не јат. Он би јат могао да чита као е, али он баш хоће да покаже да јат изговара као е, да је екавац а не јекавац. Не може се помишљати да је он из неке друге Реке, а не из Ријеке Црнојевића. Да се мисли на Ријеку Црнојевића, види се по помену Црне Горе. Није ни штампарска грешка. Пахомије пише Река не једанпут већ трипут. Тако је не само код И. Каратаева (Описание славяно-русских^ъ книг^ъ I, 1883, 46, 48, 51)

и Љуб. Стојановића (Стари српски записи и натписи I, 1902, 134, 137, 139), већ и у самим Пахомијевим издањима. Нисам веровао прештампаним текстовима. Потражио сам текстове које је слагао и отштампао сам Пахомије.

По томе е које је стављено место јат види се да Пахомије није био родом из Црне Горе. Из неког екавског краја он је дошао у Црну Гору, на Ријеку Црнојевића.

Ђорђе Сп. Радојичић

ЈЕДАН ПОМЕН О ВУКУ БРАНКОВИЋУ У СТАРОМ КОТОРСКОМ АРХИВУ

У нотарско-судским списима Которског архива налази се само један докуменат у коме се помиње Вук Бранковић. То је писмена обавеза коју 4 августа 1396 у канцеларији которског суда издају Никола Грубшић, Кусић Мановић, Бацул Јовановић, Глава Озринић, Косан Озринић, Вукота Толић, Витоје Поповић, Петан Прибојевић и Миладин Владојевић которском племићу и трговцу Марку Драго, а којом се обавезују да ће му пренијети у Лим (ужи локалитет а не Полимље — С. М.) тридесет три товара соли његовог власништва.¹⁾ Даље се обавезује да ће, искрцавши поменуто 33 товара соли, у Лиму набавити за Марка Драга 50 товара доброг и чистог жита од којих ће 50 товара десет припасти њима за превоз од Лима до Котора 40 товара жита и 10 товара ражи коју су они такође дужни набавити за поменутог Марка; ако, пак, не би било у Лиму толико ражи, за остатак до укупно 50 товара узеће сланог граха и проса. Горњи се још обавезују да ће превоз трговачке робе до Лима (а вјероватно и од Лима до Котора — С. М.) бити на њихов ризик, сем ако им исту не би одузели Турци или поданици Вука Бранковића, у којем случају неће бити обавезни надокнадити штету.

То што се у горњој обавези изричито каже да штета неће бити надокнађена у случају напада поданика Вука Бранковића јасно доказује да је од стране ових била устаљена пракса ове врсте што може бити схватљиво, јер је послије распада српског царства, а нарочито послије косовске трагедије, нестало и примјене оних мјера предвиђених Душановим закоником за заштиту трговине.

¹⁾ Државни архив у Котору С. Н. 340/II.